

Historické pozadí výzev právního státu v České republice

Abychom pochopili základy současných problémů české demokracie, včetně právního státu, je třeba se vrátit ke klíčovým historickým bodům českého moderního demokratického systému a k následujícím událostem. Analýza postkomunistického vývoje v České republice poskytne čtenářům lepší pohled na nově vznikající demokracii a její různá úskalí.

Lukáš Kraus

Události od 17. listopadu do 29. prosince 1989, později známé jako sametová revoluce, představovaly nenásilný přechod od komunistické diktatury k demokratickému systému se zárukami právního státu a ochrany lidských práv. Sametová revoluce znamenala přerušování kontinuity bývalého represivního režimu.

Legitimita moci státu a jeho vlády byla opět odvozena z vůle lidu jako suverénního subjektu. Ústava Československé socialistické republiky z roku 1960 a Ústavní zákon o československé federaci z roku 1968 prošly záhy zásadními změnami: především byla zrušena vedoucí úloha KSČ (Komunistická strana Československa) a do Ústavy byla začleněna Charta lidských práv. Bylo přijato několik důležitých zákonů o politických a občanských svobodách, např. zákon o sdružování v politických stranách, zákon o svobodě sdružování, volební zákon. Parlament také přijal zákony, jejichž cílem bylo napravit křivdy a nespravedlnosti spáchané komunistickým režimem (zákon o soudních rehabilitacích, zákon o církevním majetku, zákon o restitucích).

Změna režimu odhalila i určité rozdíly mezi oběma státy v rámci Československé federace. Osud federace byl zpečetěn v parlamentních volbách v roce 1992 poté, co v Česku zvítězila Občanská demokratická strana (ODS) Václava Klause a na Slovensku Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS) Vladimíra Mečiara. Rozpory mezi oběma lidry ohledně řízení Československa vyústily v politickou dohodu o zániku federace. Proto navzdory absenci referenda a skutečnosti, že většina obyvatel Československa nebyla pro rozpad, se 1. ledna 1993 český a slovenský národ „pokojně rozvedly“ a začaly psát nové dějiny svých zemí.

Základy ústavního systému České republiky

Dne 1. ledna 1993 vstoupila v platnost Ústava České republiky, která je nejvyšším zákonem země a zahrnuje základní principy - princip svrchovanosti lidu a princip dělby moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Česko lze charakterizovat jako unitární parlamentní demokratickou republiku, kde hlavou státu je prezident a předsedou vlády premiér. Přestože prezident (do 1. října 2012 volený Parlamentem ČR - Václav Havel, Václav Klaus, od té doby je volen přímou volbou - Miloš Zeman) má některé důležité pravomoci (jmenování premiéra/vlády či možnost vetovat zákon), skutečnou výkonnou moc vykonává vláda ČR, která se zodpovídá Poslanecké sněmovně, kde přirozeně usiluje o většinu, aby mohla přijímat zákony.

Poslanecká sněmovna, dolní komora, a Senát, horní komora, tvoří parlament, hlavní zákonodárný orgán. Poslanecká sněmovna se skládá z 200 poslanců volených na stranických kandidátních listinách v tajných volbách podle poměrného zastoupení na čtyřleté období. Senát tvoří 81 senátorů volených v jednotlivých volebních obvodech ve většinovém volebním systému na šestileté období. Přestože veto Senátu k zákonům přijatým Poslaneckou sněmovnou může být přehlasováno nadpoloviční většinou Sněmovny při opakovaném hlasování, existují určité typy zákonů, které nelze přijmout bez souhlasu horní komory, jako jsou volební zákony a ústavní zákony. Ke změně nejvyššího zákona je třeba získat nejméně tři pětiny všech poslanců a nejméně tři pětiny přítomných senátorů. Senát, který má někdy odlišné politické směřování než dolní komora, proto může sehrát důležitou ústavní kontrolu snah o zásadní revizi Ústavy.

Česká soudní soustava rozeznává čtyři kategorie soudů (okresní soudy, krajské soudy, vrchní soudy, nejvyšší soudy - Nejvyšší správní soud a Nejvyšší soud) a jeden zvláštní subjekt - Ústavní soud. Ústavní soudnictví má v českých zemích dlouhou tradici sahající až do dvacátých let minulého století a zaujímá klíčové místo. Ústavní soud, složený z 15 soudců, které jmenuje prezident se souhlasem Senátu na dobu 10 let s možností opětovného jmenování, představuje robustní ochranu proti případnému porušování Ústavy, ať už ze strany zákonodárce, vlády nebo jiného subjektu, který porušuje ústavní práva a svobody občanů. Mezi důležité pravomoci Ústavního soudu patří skutečnost, že je oprávněn ke zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem, ke zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem, a k rozhodování o ústavních stížnostech fyzických nebo právnických osob proti pravomocným rozhodnutím a jiným zásahům orgánů veřejné moci porušujícím ústavně zaručená základní práva a svobody.

Nevýhody ekonomické transformace

Většinu 90. let politicky dominovaly vlády vedené liberálně-konzervativní ODS a jejím lídrem Václavem Klausem, který se stal premiérem České republiky (v letech 1993-1997 - s

menšími koaličními stranami: ODA a KDU-ČSL). Klaus, samozvaný obdivovatel Margaret Thatcherové, byl zastáncem rychlé transformace ekonomiky. Radikální liberalizace hospodářství, privatizace a silný protržní přístup převažovali nad pozvolnějším postupem, který by zachoval státní zásahy.

Ačkoli cesta od centrálně plánovaného hospodářství k tržně orientovanému byla nevyhnutelná, o celkovém přístupu a procesu privatizace se vedly a stále vedou spory. Kritici často zmiňují, že privatizace obrovských státních podniků proběhla rychleji, než byl nový právní systém připraven. Kupující nemusel prokazovat původ svého majetku. Mnozí z nich využili právních klíčků a neexistujících předpisů k masivnímu a rychlému obohacení se na úkor českého státu i běžných občanů. Některé neobvyklé prostředky k získání kapitálu byly tolerovány. Koneckonců z této doby pochází i slovo „tunelování“ (situace, kdy privatizované banky a továrny zkrachovaly poté, co manažeři těchto subjektů účelově převáděli majetek firem do svých soukromých podniků), které představuje český příspěvek do světa finančních podvodů.

Když v roce 1997 ekonomika stagnovala a Klaus prosazoval úsporné balíčky, popularita vlády klesala. Mnozí občané vystržílivěli z představy, že demokratizace přinese většině z nich rychlé výhody. Na konci roku 1997 byl Klaus svými odpůrci v ODS donucen odstoupit z čela vlády v souvislosti s obviněním z nesrovnalostí ve financování strany. V prosinci téhož roku prezident Havel, Klausův politický oponent, shrnul tehdejší pocity ve svém známém projevu „blbé nálady“, který pronesl před zákonodárci a v němž zmínil, že makroekonomický a technokratický přístup ke světu zvítězil nad důležitými předpoklady rozumného hospodářského rozvoje – pravidly hry, právním státem či morálním kodexem.

Éra opoziční smlouvy

Parlamentní volby v roce 1998 přinesly po krátkém působení úřednické vlády do moderní české politiky nebývalou mocenskou strukturu. Nejhlasitějším Klausovým odpůrcem byl předseda ČSSD Miloš Zeman. Do politického diskurzu vnesl ostrý slovník, který vykresloval děsivou vizi českých zemí trpících ekonomickými reformami. Zemanova rétorika plná vtípů a bonmotů obsahovala výrazy popisující Českou republiku po Klausově politice jako „spálenou zemi“ nebo nutnost provést „operaci Čisté ruce“ zaměřenou proti hospodářské kriminalitě a politické korupci.

ČSSD vyhrála volby, ale nevytvořila žádnou koalici s menšími politickými stranami (křesťanští demokraté = KDU-ČSL nebo Unie svobody = US – protiklausovská část ODS, která vytvořila vlastní stranu). Místo toho Zeman uzavřel s Klausem politickou dohodu o rozdělení moci. Ačkoli se dokument z 8. července 1998 oficiálně nazýval „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice“, od podpisu je znám jako tzv. opoziční smlouva. ČSSD mohla vládnout sama, zatímco ODS získala řadu parlamentních

postů. Obě strany se také dohodly na přijetí několika ústavních změn.

Přestože opoziční smlouva vytvořila prostředí pro stabilní vládu ČSSD, je toto období (1998-2002) mnohými považováno za velmi kontroverzní. Skutečnost, že tuto dohodu uzavřely největší politické strany, jedna levicová a jedna pravicová, oslabila tradiční politickou dynamiku vládní koalice a opoziční strany. ODS odsunula své opoziční stranické povinnosti (nemohla usilovat o vyslovení nedůvěry vládě), a tím zaručila moc vládní straně, která na druhou stranu nebyla vedena k útoku na svou smluvní stranu. Rozdíl mezi vládnoucím subjektem a opozicí, mezi levicí a pravicí se stíral.

Rozčarování z politiky zesílilo během 10. výročí sametové revoluce, kdy se z části občanské společnosti ozývaly výzvy k odchodu Zemana a Klause z politiky. To se však nenaplnilo. Zeman a Klaus pokračovali ve snahách o posílení moci svých stran a v roce 2000 prosadili v Parlamentu novelu volebního zákona, která zmenšila volební obvody a změnila vzorec pro přidělování mandátů – ČSSD a ODS by tak získali většinu křesel v Poslanecké sněmovně a zdecimovali by menší opoziční strany. Prezident Havel a opoziční strany se proti této reformě volebního systému ostře postavili a obrátili se na Ústavní soud. Ten většinu novely zrušil s odůvodněním, že článek 18 Ústavy ČR výslovně stanoví, že volby do Poslanecké sněmovny se musí konat „podle zásady poměrného zastoupení“.

Zemanova protikorupční operace „Čisté ruce“ nepřinesla mnoho výsledků. Navíc jeho vláda měla svůj podíl na skandálech. Například ministr financí musel odstoupit kvůli trestnímu stíhání (v roce 2005 byl odsouzen k trestu odnětí svobody za tunelování kojeneckého ústavu), Zemanův poradce připravoval diskreditační materiály na jeho politického protivníka v ČSSD nebo stále probíhají debaty a soudní řízení ohledně kontroverzní privatizace velké těžební společnosti MUS.

Krise veřejnoprávních médií

V období opoziční smlouvy došlo také k jednomu velkému sporu o budoucnost veřejnoprávních médií. Rada České televize je orgánem, jehož prostřednictvím veřejnost uplatňuje své právo na kontrolu činnosti České televize a jednou z jejích hlavních pravomocí je odvolávat/jmenovat generálního ředitele České televize. Politické strany z Poslanecké sněmovny nominovaly své kandidáty do Rady a Sněmovna zvolila ty, kteří získali nejvíce hlasů. V roce 2000 měla Rada členy, kteří odráželi parlamentní většinu dvou velkých stran. Poté, co Rada odvolala generálního ředitele a jmenovala nového, se reportéři České televize a různá občanská sdružení bouřili v obavách, že nově jmenované vedení je příliš propojeno s velkými politickými stranami a bude zasahovat do nezávislosti zpravodajství. Události od konce roku 2000 do února 2001 zahrnovaly masivní protesty občanské společnosti, boj o kontrolu nad vysíláním, který zahrnoval rušení a obviňování z cenzury, a politické spory. Na konci tzv. krize v České televizi podpořila Poslanecká sněmovna stanovisko

protestujících, odvolala Radu a jmenovala prozatímního generálního ředitele. Sněmovna také schválila novelu zákona o České televizi, jejímž cílem bylo zmírnit politizaci mediálních rad. Kandidáty na členy mediálních rad již nenominují politické strany, ale organizace a sdružení zastupující kulturní, regionální, sociální, pracovní, zaměstnanecké, náboženské, vzdělávací, vědecké, ekologické a národní zájmy. Nicméně otázka politického vlivu na veřejnoprávní média přetrvává dodnes, protože členy rady stále volí Poslanecká sněmovna a někteří kandidáti mají politické vazby, i když jsou formálně nominováni nepolitickými organizacemi.

Pokud jde o české mediální prostředí, je třeba poznamenat, že první soukromá celoplošná česká televize, TV Nova, získala od roku 1994 rychle největší podíl na trhu. Masově orientovaný program nabízel nové typy pořadů, včetně senzacechtivé publicistiky. TV Nova se stala žádaným místem pro prezentaci politiků a někdy se aktivně zapojovala do politiky. Její první generální ředitel (1994-2003) a pozdější politik Vladimír Železný proslul svým pravidelným nedělním poledním pořadem „Volejte generálnímu řediteli“, kde nejen odpovídal na dotazy diváků, ale využíval tuto platformu i k prezentaci svých politických názorů, často v souladu s euroskeptickou vizí Václava Klause. V době krize České televize se Železný vyjadřoval i proti protestům a podporoval nové sporné vedení České televize (po krizi někteří z nich našli práci v TV Nova).

Jedna vláda, tři premiéři

Před parlamentními volbami v roce 2002 Zeman oznámil, že odchází do důchodu, a jeho nástupcem v čele ČSSD se stal Vladimír Špidla. ČSSD i ODS ve volbách utrpěly ztráty, přesto se ČSSD podařilo sestavit koaliční vládu s KDU-ČSL a US s těsnou většinou v Poslanecké sněmovně. Nepřímé prezidentské volby v lednu a únoru 2003 nabídly Miloši Zemanovi příležitost k návratu, avšak rozdílné názory uvnitř ČSSD na to, zda ho podpořit, či nikoli, vedly k jeho porážce.

Špidlova vláda přivedla Českou republiku do Evropské unie (1. května 2004). Sám Špidla volby do Evropského parlamentu a nízkou oblibu ČSSD u veřejnosti politicky nepřežil a jeho nástupcem se stal bývalý ministr vnitra Stanislav Gross. Gross byl poměrně oblíbeným mladým politikem, přestože byl kritizován za dosazování svých spojenců do vedoucích funkcí ve státních podnicích a za využívání tajných služeb k politickým cílům. Ve funkci však strávil velmi málo času. Počátkem roku 2005 vypukl skandál, který nakonec vedl k jeho rezignaci – Gross nedokázal přesvědčivě vysvětlit původ půjčky na nákup svého bytu. Nahradil ho Jiří Paroubek, který zemi vedl až do parlamentních voleb v červnu 2006.

Paroubek byl ostře kritizován za svou rétoriku ohledně tvrdého policejního zásahu proti technoparty 30. července 2005. Policejní zásah si vyžádal asi 80 zraněných na straně účastníků a několik policistů, což vedlo k veřejným protestům. Paroubek policejní akci

předem podporoval a později ji obhajoval. Jeho necitlivý postoj byl nepříznivě přirovnáván k postojům vůdců z komunistické éry. Paroubkova vláda také kontroverzně odvolala nejvyšší státní zástupkyni Marii Benešovou na základě návrhu ministra spravedlnosti Pavla Němce. Benešová se ostře ohradila proti ministrovu postupu v kauze katarského prince. Za placený sex s 16 nezletilými Češkami byl katarský princ odsouzen ke 30 měsícům vězení, po zásahu Němce byl princ propuštěn a repatriován. Tento případ ukázal slabinu zákona o státním zastupitelství, neboť ten dodnes nezaručuje dostatečnou institucionální nezávislost nejvyššího státního zástupce, neboť nejvyšší státní zástupce může být vládou kdykoli bez udání důvodu odvolán.

Vzestup a pád středopravicových vlád

Kampaň před parlamentními volbami v červnu 2006 byla velmi polarizující, což se projevilo i ve volebních výsledcích, kdy středopravicový blok (ODS, KDU-ČSL, Strana zelených) i levicový blok (ČSSD, KSČM = komunistická strana) získaly v Poslanecké sněmovně rovných 100 mandátů. První vláda ODS vedená Mirkem Topolánkem neměla dlouhého trvání, neboť neuspěla při hlasování o důvěře. Druhý pokus poté, co ODS vytvořila koalici s KDU-ČSL a zelenými, byl úspěšný po absolvování hlasování o důvěře 19. ledna 2007, kdy se dva sociální demokraté zdrželi hlasování.

Jedním z hlavních témat Topolánkovy vlády byla reforma veřejných financí. Avšak s jeho érou bylo spojeno několik kontroverzí. Topolánkův kolega z ODS a ministr dopravy byl podezřelý, že se během svého působení ve funkci obohatil, když jeho ministerstvo poskytovalo veřejné zakázky firmě, kterou údajně stále vlastnil a jednalo se tak o střet zájmů. Topolánkův blízký spolupracovník Marek Dalík byl zapleten do několika pozoruhodných kauz - ta nejzávažnější, pokus podvodně si říci o úplatek, aby vláda zajistila nákup obrněného vozidla Pandur od zbrojaře, ho později stála pět let vězení.

Během českého předsednictví v Radě Evropské unie se 24. března 2009 ČSSD a KSČM nakonec podařilo prosadit hlasování o nedůvěře Topolánkově vládě. Následující přechodná úřednická vláda, založená na dohodě ODS a ČSSD, vedená Janem Fischerem měla dle dohody vydržet krátce, do předpokládaných říjnových voleb. Ústavní soud však jednorázový ústavní zákon zrušil pro neústavnost - zákon měl za cíl zkrátit mandát Poslanecké sněmovny a urychlit volby. Prozatímní vláda tedy vydržela až do července 2010.

Topolánek se dostal na titulní stránky novin v červenci 2009, kdy deník MF DNES zveřejnil fotografie vrcholných politiků, podnikatelů a dalších vlivných osobností z dovolené v toskánském Monte Argentariu. Takzvaná „toskánská aféra“ zahrnovala fotografie bývalého premiéra Topolánka, jeho poradce Dalíka, vlivného sociálnědemokratického poslance Milana Urbana spolu s Martinem Romanem, generálním ředitelem ČEZ (český státní podnik, konglomerát podniků specializovaných na výrobu, distribuci, obchod a prodej elektřiny

a tepla, obchod a prodej zemního plynu a těžbu uhlí), což posílilo podezření na vliv byznysu a zejména ČEZ na českou politiku.

Velké strany, ČSSD a ODS, přišly ve volbách v roce 2010 o další mandáty. Vítězem se stala Paroubkova ČSSD, která však nebyla schopna sestavit vládu. Nicméně ODS vedená Petrem Nečasem vytvořila středopravou koalici s novými pravicovými stranami TOP 09 a VV (Věci Veřejné). Jednalo se o samozvanou „koalici rozpočtové odpovědnosti, právního státu a boje proti korupci“.

Jednou z nejdůležitějších pozitivních změn v oblasti právního státu za Nečasovy vlády byly personální změny na nejvyšších státních zastupitelstvích. Důvěryhodnost státních zastupitelství utrpěla v průběhu let několik ran v podobě podezření ze zneužití pravomocí a špatného či nedostatečného vyšetřování politicky citlivých kauz, včetně některých případů hospodářské kriminality, kde se podnikatelské zájmy kryly s politickými. Kontroverzní nejvyšší státní zástupkyně R. Vesecká (2005-2010), kterou její předchůdkyně Benešová dokonce obvinila z členství v „justiční mafii“, byla odvolána a nahrazena Pavlem Zemanem (2011-2021). Brzy po jeho jmenování navrhl Pavel Zeman odvolání další kontroverzní postavy, V. Rampuly, z funkce Vrchního státního zastupitelství v Praze, který měl nechvalnou přezdívku „zametač kauz“. Ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil návrhu vyhověl a funkci Vrchní státní zástupkyně v Praze získala respektovaná Lenka Bradáčová. Tyto změny se ukázaly jako prospěšné pro justici a její důvěryhodnost.

Tato doba je pozoruhodná zatčením známého sociálně demokratického politika, hejtmana Středočeského kraje, poslance a bývalého ministra zdravotnictví Davida Ratha, který byl po letech odsouzen k sedmi letům vězení za přijímání úplatků. Stal se tak nejvýznamnější politickou osobností odsouzenou k trestu odnětí svobody za korupci.

Nečasova vláda však měla i své problémy. Vít Bárta, jeden z lídrů koaličních VV, které stavěly na protikorupční platforme, byl svými stranickými kolegy obviněn z uplácení a musel rezignovat na ministerský post. Rozhodující úder vládě však přišel 13. června 2013, kdy policejní Útvar pro boj s organizovaným zločinem provedl razii na Úřadu vlády a zatkl některé z nejbližších Nečasových poradců a spolupracovníků, včetně Jany Nagyové (nyní Nečasové), vrchní ředitelky sekce kabinetu premiéra, která byla zároveň premiérovou milenkou, nebo Ondřeje Páleníka, bývalého šéfa Vojenského zpravodajství. Byli obviněni ze zneužití pravomoci a korupce, např. paní Nagyová údajně zneužila zpravodajskou službu ke sledování Nečasovy manželky. Nečas rezignoval 17. června 2013.

Přímo volený prezident a jeho volný výklad ústavy

V roce 2012 parlament schválil novelu ústavy, která zavedla přímou volbu prezidenta občany. Změna volebního systému dala šanci Miloši Zemanovi vrátit se z politického důchodu. Jeho populistická rétorika, apelování na nejnižšího společného jmenovatele

a ochota očerňovat protivníka na základě nepodložených informací se ukázaly jako účinné. Zeman získal ve druhém kole o pět set tisíc hlasů více než konkurenční kandidát Karel Schwarzenberg a v březnu 2013 se stal prvním přímo zvoleným prezidentem České republiky (Zeman byl znovu zvolen v roce 2018).

Jak bylo uvedeno výše, Česká republika je parlamentní demokracií, v níž má prezident spíše ceremoniální pravomoci. Přímá volba však dala Miloši Zemanovi důvod, aby jeho legitimita, a tedy i pravomoci, byly ve skutečnosti větší, než si čeští ústavní činitelé kdy představovali. Brzy se ukázalo, že jeho výklad Ústavy, jejích principů a zvyklostí je značně odlišný od jeho předchůdců i od většiny českých právníků. Obcházení Ústavy či zákonů za účelem dosažení svých politických cílů (např. odmítnutí odvolat/jmenovat ministra, ačkoli to navrhl premiér; ponechání vlády bez důvěry u moci; odmítnutí jmenovat profesory či generála tajné služby) spolu s jeho útoky na média (včetně České televize), sympatie k autoritativním vládám Ruska (např. např. jeho dlouholetý poradce Nejedlý byl představitelem Lukoilu) a Číny. Jeho poradci údajně snažící se ovlivňovat rozhodování soudů, se staly určitou výzvou pro právní stát a skutečnou zkouškou pro české instituce a jejich představitele.

Po Nečasově konci projevil Zeman ve své funkci první neúctu k parlamentní demokracii, když ignoroval politickou většinu v Poslanecké sněmovně a jmenoval vládu svých spojenců v čele se svým přítelem a dlouholetým spojencem Jiřím Rusnokem. Navzdory hlasování o nedůvěře (7. srpna 2013) nechal Zeman tuto úřednickou vládu vládnout nezvykle dlouho, v podstatě až do ledna 2014, tedy do doby, než byla na základě voleb z října 2013 sestavena vláda nová.

Zpochybnění systému tradičních politických stran

V roce 2013 bylo cítit vyčerpání z tradiční politiky. Po mnoha politických skandálech a zklamání z předchozích vlád se problém korupce stal v průzkumech veřejného mínění tématem číslo jedna. Tradiční politické strany musely čelit novým populistickým hnutím, která zpochybňovala systém. V čele toho nejúspěšnějšího stál Andrej Babiš, generální ředitel a majitel skupiny Agrofert (konglomerátní holding, který provozuje zemědělství, potravinářství, chemický průmysl, stavebnictví, logistiku, lesnictví, energetiku a masmédiá - včetně populárního deníku MF DNES, Lidových novin nebo rádia Impuls). Jeho populistické politické hnutí ANO 2011 vedlo účinnou kampaň, v níž se opíralo o protikorupční platformu slibující politický, manažerský přístup k řízení státu.

Ve volbách skončilo ANO 2011 těsně druhé za ČSSD, avšak prokázalo obrovskou popularitu mezi voliči. Stalo se součástí koaliční vlády vedené Bohuslavem Sobotkou (lídrem sociálních demokratů, kterého pravidelně podkopával prezident Zeman) spolu s ČSSD a KDU-ČSL. Babiš se stal ministrem financí. V letech 2013 až 2017 Parlament přijal několik důležitých protikorupčních zákonů - zákon o registru smluv, reformu financování politických stran

a politických kampaní, větší transparentnost jednacího řádu Poslanecké sněmovny a novelu zákona o střetu zájmů, jejíž součástí byla ustanovení, která znemožňovala, aby firma vlastněná ministrem dostávala dotace, státní investiční pobídky, veřejné zakázky nebo provozovala televizní a rozhlasové vysílání a vydávala periodika. Poslední opatření prošlo i přes nedostatečnou podporu hnutí ANO, protože mělo za cíl řešit obrovský střet zájmů ministra Babiše.

Babiš se později stal předmětem trestního stíhání v souvislosti s financováním Čapího hnízda, restortu ve Středních čechách, na které údajně neoprávněně získal 2 miliony eur z evropských dotací určených pro malé firmy. ANO přesto vyhrálo volby v roce 2017 a Babiš se stal premiérem s podporou prezidenta Zemana. Nicméně, další vážnou ránu na důvěryhodnosti Babiše, jako bojovníka proti korupci, zasadil audit Evropské komise, který dospěl k závěru, že premiér je stále ve střetu zájmů. Tato vyšetřování vyvolala nové výzvy pro právního stát v České republice, včetně obav o zachování nezávislého soudnictví a nestrannosti státních institucí, které rozhodují o rozdělování veřejných prostředků.

Závěr

Tato analýza není vyčerpávajícím historickým popisem problémů právního státu v České republice. Její ambicí je však poskytnout stručný přehled významných milníků moderních českých politických dějin, které jsou relevantní pro posouzení současného stavu českého právního státu. Mnohé současné problémy mají kořeny v blízké době i minulosti. Česká republika zažila privatizační zločiny, různé druhy klientelismu, zneužívání moci a korupční skandály. Navzdory institucionalizovanému systému brzd a rovnováh (zejména ze strany Senátu a soudního přezkumu, včetně Ústavního soudu), větší transparentnosti politiky a silné občanské společnosti je stále třeba přijmout opatření, která by lépe zabránila střetu zájmů politiků, posílila kontrolu rozdělování veřejných prostředků, zavedla institucionální nezávislost nejvyššího státního zástupce nebo lépe zajistila nezávislost veřejnoprávních médií.

* *Photo: Velvet Revolution Monument, Czech Republic, author: Mrs Brown. Source: Pixabay.*